

Društveno djelovanje u kršćanskoj odgovornosti

Uz 6. međunarodni kongres Renovabis

Nakon pada Berlinskog zida prije trinaest godina započeo je povijesni proces ujedinjenja i srastanje dotada blokovski podijeljene Europe. Iz zapadnog uvriježenog kuta gledanja sadašnja europska integracija najčešće se označava kao proširenje Europske unije prema istoku (*Osterweiterung*). Taj isti proces, međutim, iz vidika srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja radije se pokušava promišljati kao "europizacija", što mi se čini primjerenijim. Jer, ova potonja perspektiva na tragu je mnogostrukih nastojanja oko izgradnje zajedničkoga "europskog doma" pa se može s pravom pozivati i na poznate Papine izjave da Europa diše dvama plućima i na njegovo znakovito proglašenje svetoga Ćirila i Metodija suzaštitnicima Europe. Zapadne su zemlje, doduše, na višem stupnju razvoja i imaju predvodničku ulogu; no ipak skori ulazak prvih tranzicijskih država u EU ne može se jednostrano shvaćati samo kao puko kvantitativno pribrojavanje već postojećoj potpunoj veličini. Nova zajednička Europa tek nastaje, a zemlje članice u nju unose svoje vlastite osobito kulturalne raznolikosti i duhovne dimenzije. Ovogodišnji 6. međunarodni kongres Renovabis u Freisingu kod Münchena (od 5. do 8. rujna) aktualizirao je taj obrazac promišljanja europske budućnosti, naglašavajući posebnu važnost i odgovornost kršćana za duhovnu poveznicu našega kontinenta. "Danas moramo ponovno učiti da u stupove Europe izvorno i jednakopravno spada i slavenski svijet", naglasio je kardinal Lehmann, ističući pritom da nova Europa treba u intenzivnom dijalogu ostvariti svoj novi identitet, čiji je bitni element kršćanstvo. Renovabis, osnovan 1993. kao djelo solidarnosti njemačkih katolika s ljudima Srednje i Istočne Europe nakon pada komunizma, potiče i potpomaže osobito na duhovno-crkvenoj i ekumenskoj razini započete procese europskog zbližavanja i shvaća ih ponajprije kao razmjenu darova i međusobno obogaćivanje. Takvome usmjerenju znatno je pridonio pater Eugen Hillengass, DI, koji je svojedobno s dužnosti generalnog ekonomisa isusovaca u Rimu došao na mjesto prvoga voditelja Renovabisa i mjerodavno sudjelovao kako na njegovu utemeljenju tako i na daljnjoj izgradnji i plodonosnom djelovanju. Patera Hillengassa u lipnju je ove godine zbog odlaska u mirovinu naslijedio p. Dietger Demuth, član Reda redemptorista iz Kölna. Skupovi u Freisingu postali su prepoznatljivi i cijenjeni kao mjesta rasprave i susreta, razmjene

iskustava, promicanja boljega upoznavanja i međusobnog zbližavanja ljudi, naroda, njihove kulture i kršćanske vjere.

Stoga i ne čudi da su za ovaj skup s raznih strana pristigli brojni izrazi potpore i priznanja. Svoje pozdrave i želje uputili su najviši njemački državni dužnosnici, počevši od kancelara G. Schrödera, predsjednika parlamenta W. Thiersea, zatim stranačkih čelnika primjerice predsjednice CDU-a A. Merkel, njemačkog člana Europske komisije G. Verheugena, predstavnika Evangeličke crkve te bavarskih i lokalnih predstavnika. Walter kardinal Kasper, predsjednik Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana u Rimu, koji je i sam prije dvije godine sudjelovao na kongresu u svojstvu predavača, u svojem pozdravnom brzojavu ističe da "u izgrađivanju zajedničkog doma Europe u individualnom i društvenom životu ne možemo apstrahirati od temeljnih vrednota i moramo imati u vidu kako materijalnu tako i spiritualnu dimenziju čovjeka". Ta se misao u različitim varijantama više ili manje naglašena provlačila kroz gotovo sve druge pristigle pozdrave. Nova Europa koja nastaje ne može se temeljiti samo na politici i gospodarstvu nego na izgradnji zajedničke svijesti koja će se u djelovanju i mišljenju orijentirati na zajedničke vrednote, kao što su poštivanje ljudskog dostojanstva, očuvanje mira i slobode, razvijanje socijalne pravde i solidarnosti. Stoga je osobito važna uloga Crkava i kršćana jer su se te vrednote razvile iz kršćanstva kao svojega korijena i mogu se očuvati i obnavljati samo življenjem i svjedočenjem Evandeoske poruke.

Prije početka kongresa predsjednik Njemačke biskupske konferencije Karl kardinal Lehmann virtualnim je presijecanjem vrpce ("pritiskom na miša") otvorio redizajnirane web-stranice na kojima ova ustanova javnosti podastire svoj rad (www.renovabis.de) i daje temeljne informacije o crkvenom i političkom životu u 27 zemalja srednje i istočne Europe. Prema izvješću o poslovanju Renovabis je u prošloj godini prikupio 80,88 milijuna DM (izvješće donosi brojke u njemačkim markama jer još nije bio uveden euro) i utrošio ih je u financiranje 1.062 različita projekta (pastoralni rad, obnova i izgradnja pastoralnih objekata, pomoć socijalnim ustanovama, teološka izobrazba laika i poticanje laičkih struktura u Crkvi, projekti u medijima itd.). U Hrvatskoj su uz pomoć Renovabisa ostvarena 44, a u Bosni i Hercegovini 22 projekta. Što se tiče Hrvatske zapazio sam da je o broju stanovnika unesen podatak iz najnovijeg popisa dok su podaci o vjerskoj i nacionalnoj pripadnosti ostali iz vremena prije osamostaljenja i Domovinskog rata. S obzirom na površinu naše zemlje, očito se potkrala pogreška, na što sam upozorio urednike.

Ovogodišnji trodnevni kongres prema službenoj prijavi okupio je teologe, političare, kulturne djelatnike, predstavnike raznih crkvenih institucija i laičkih udruga, većinom katolika, ali bilo je i pravoslavnih i evangelika, sveukupno 327 sudionika iz 22 zemlje. Raspravljalo se o temi "Europa – zajednica vrednota? Društveno djelovanje u kršćanskoj odgovornosti" (*Europa – eine Wertegemeinschaft? Gesellschaftliches Handeln aus christlicher Verantwortung*). Rad na skupu odvijao se putem referata, koreferata, okruglih stolova i rasprava u plenumu te radom u skupinama a na duhovnom polju sudionici su zajedno slavili euharistiju i prisustvovali pjevanoj Večernjoj po bizantskom obredu.

Središnje mjesto zauzimala su izlaganja četiriju renomiranih predavača. Kardinal Lehmann je govorio o kršćanskim korijenima europskog društva (njegovo predavanje u hrvatskom prijevodu donosimo u ovome broju Crkve u svijetu), György Konrad (predsjednik Umjetničke akademije u Budimpešti), razložio je pojam humanizma kao etičku podlogu za buduću Europu, prof. dr. Joachim Meyer, predsjednik Centralnog komiteta njemačkih katolika iz Bonna, obradio je pitanje kršćanskih vrednota u javnoj odgovornosti Crkava, dok se političar dr. Ingo Friedrich (potpredsjednik Europskoga parlamenta, Strasbourg/Bruxelles) osvrnuo na neke aspekte rasprave o vrednotama u Europi s obzirom na sadašnji politički razvoj. Premda su referati bili gotovo podjednako zanimljivi i sadržajno utemeljeni, po vlastitom izboru izdvojio bih tek nekoliko naglasaka iz uvodnog izlaganja predsjednika Njemačke biskupske konferencije, koji mi se čine zanimljivima za hrvatske čitatelje.

Lehmann polazi od raskoraka između naše vizije o Europi i europske stvarnosti te ističe kako je od samog početka Europa bila kompleksna i nehomogena, nedovršen pothvat. Tek sada imamo prvu mogućnost ostvariti europsko jedinstvo u različitosti. Europa treba novi identitet, u kojemu neće biti zanemareni njezini duhovno-spiritualni korijeni. U svezi s tim autor zapaža da se nakon Drugoga svjetskog rata težište pomaklo na Zapadnu Europu i zauzima se za jednakopravno uvažavanje Srednje i Istočne Europe. Kršćanska vjera bitno spada u trajni temelj europske kulture. Ona se pokazala djelotvornom i nepresušnom snagom, iz koje su se razvijali mnogi poticaji, stavovi i ustanove te nastale zajedničke vrednote poput ljudskog dostojanstva, slobode, solidarnosti. Autor je uvjeren da se primjerice dostojanstvo ljudske osobe ne može trajno održati bez vjerskog uvjerenja da je čovjek slika Božja. Zato poziva na duhovno natjecanje s onima koji bi Europu htjeli izgrađivati bez kršćanske inspiracije i Crkava. Kršćani i Crkve svoju vlastitost trebaju unositi

svojom raznolikom prisutnošću u društvu, ne toliko monološkim izjavama i autoritativnim smjericama koliko pozivom, argumen-tacijom i uvjerljivim djelovanjem. Crkve moraju ojačati iznutra kako bi izvršile svoju ulogu da otkrivaju, žive i brane te vrednote. One za to u svojem djelovanju trebaju slobodan prostor koji država ne smije suziti. Bitno je da njihov specifičan status bude priznat i u budućoj Europi koja treba preuzeti globalnu odgovornost.

Među koreferentima bio je i zagrebački nadbiskup, potpredsjednik Vijeća europskih biskupskih konferencija mons. Josip Božanić. Svoje predavanje pod naslovom "Hrvatska – društvo na prekretnici" (objavljeno u: IKA, 18. rujna, br. 38/2002., str. 33-34) nadbiskup Božanić je započeo kratkim osvrtom na sadašnje mjesto i položaj Hrvatske, a potom se ograničio na dvije važne teme. Prva je odnos Katoličke crkve s državom i važnost potpisanih ugovora kao i njihove provedbe za nesmetano crkveno djelovanje, a druga je prisutnost i djelovanje kršćana i Crkve u pluralističkom društvu. Pritom je naveo najvažnije aktivnosti na ovome području, kao što su: osnutak Centra za socijalni nauk Crkve, teološka izobrazba laika, djelovanje Caritasa, dijecezanske sinode, novi način crkvenoga financiranja i dr. Na kraju je spomenuo niz otvorenih pitanja i zadaća koje stoje pred našom Crkvom. Izlaganje se nekim sudionicima činilo odveć optimističkim pa su htjeli nešto više saznati o konkretnim problemima unutarcrkvenoga života u kontekstu komunističkog naslijeđa, te o planovima za tzv. Srednjoeuropski katolički dan, na što je nadbiskup Božanić u raspravi odgovorio. Inače, na skupu je bilo desetak hrvatskih sudionika, nekolicina iz Bosne i Hercegovine (pomoćni biskup iz Sarajeva dr. Pero Sudar, dr. Niko Ikić, tajnik Međureligijskog vijeća u Sarajevu, itd.), a ostali iz Hrvatske, primjerice, prof. dr. Stjepan Baloban koji je sudjelovao u radnome stolu o Individualizmu i solidarnosti u Srednjoj i Istočnoj Europi, Stjepan Kušan, DI, regionalni direktor Isusovačke službe za izbjeglice u radnoj skupini o Bosni i Hercegovini i drugi.

Za raspravu o pojedinačnim specifičnim pitanjima organizator je izabrao osam tema i ponudio sljedeće radne skupine, koje su imale moderatora i po nekoliko stručnjaka iz svoje problematike: Kršćanski humanizam – ponuda zajedničke baze vrednota?; Politika u kršćanskoj odgovornosti: između zahtjeva i zbilje; Beneševi dekreti – "otvorena rana" na putu u Europu; Žene u Srednjoj i Istočnoj Europi: buđenje – stagnacija – rezignacija; Bosna i Hercegovina: jedan Bog – tri vjere – zajedničke vrednote?; Ekumenizam u Rumunjskoj; Pravoslavlje i katolicizam između popuštanja i "novog zahladnjenja" (Rusija); Na pragu Europske unije: zemlje pristupnice između nadanja i skepse.

Osobno sam sudjelovao u radu skupine o politici u kršćanskoj odgovornosti. Imali smo prilike raspravljati s vrsnim politolozima i angažiranim kršćanima te aktivnim političarima o relevantnosti kršćanske vjere u društvu i politici. Čini mi se da nam u Hrvatskoj predstoji još dugi mukotrpan proces učenja i stjecanja iskustva na ovome području. Svoja zapažanja i spoznaje u toj skupini želim tek kratko naznačiti. Za ispravno određivanje odnosa između politike i vjere treba isključiti dvije krajnosti, tj. potpunu odvojenost ovih područja, s jedne strane, i nepoštivanje određene autonomije politike, s druge strane. Spomenuta su i neka načela koja vrijede na ovome području: politika kao oblikovanje društvenoga poretka ima moralne aspekte, no i ona je, kao svaka stvarnost, nesavršena, legitimna je autonomija političkog područja, političke odluke moraju se voditi stručnim argumentima, postoji legitimni pluralizam političkih opcija. Kršćanski laici se moraju angažirati u dnevnoj politici. Onaj pak tko se bavi politikom, mora pristupiti nekoj političkoj stranci jer su stranke nužni sastavni dio demokratskog društva. Zato je apsurdno s crkvene strane pozivati kršćane da se bave politikom, a istodobno ih odvrćati od toga da se bave stranačkom politikom.

Tko se pobliže zanima za tematiku skupa i tekstove predavanja te sažetke rada u radnim skupinama, moći će ih naći u zborniku kongresa. Valja spomenuti da je Renovabis u suradnji sa Centralnim komitetom njemačkih katolika godine 2000. pokrenuo tromjesečni časopis pod nazivom *Ost-West. Europäische Perspektiven*. U njemu vrsni stručnjaci obrađuju crkveno-religioznu problematiku zemalja u tranziciji u kontekstu europskog povezivanja. Zaključujući skup voditelj p. Demuth je ustvrdio da kršćani zapravo mogu promicati svoje vrednote samo ako ih primjerno žive, te najavio da će se sljedeći Kongres Renovabis o temi Migracije u Europi održati od 28. do 30. kolovoza iduće godine.

Nediljko A. Ančić